

K. BROWICZ I W. BUGAŁA

MAŁY PRZEWODNIK
PO ARBORETUM KÓRNICKIM

KÓRNIK 1958
NAKŁADEM ZAKŁADU DENDROLOGII I POMOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

K. BROWICZ I W. BUGAŁA

MAŁY PRZEWODNIK
PO ARBORETUM KÓRNICKIM

KÓRNIK 1958

NAKŁADEM ZAKŁADU DENDROLOGII I POMOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

VIII - 13 / br.

ZAKŁAD DENDROLOGII I POMOLOGII

Nak. 3019 Ark. druk. 2,5+1 wkł. Pap. rotochr. i kred. kl. III
Wykonano w czerwcu 1958. Zam. nr 286/54 R-10 Cena 8,—

POZNAŃSKA DRUKARNIA NAUKOWA — FREDRY 10

I. WSTĘP

Z chwilą rozwoju badań florystycznych, które szczególnie w wieku XIX objęły mało w tych czasach znane obszary wschodniej i środkowej Azji oraz Północnej i Południowej Ameryki, daje się zauważyć szybkie powstawanie coraz to nowych ogrodów botanicznych. Poznawanie i wprowadzanie do uprawy coraz większej ilości form roślinnych stało się jedną z głównych przyczyn specjalizacji ogrodów botanicznych. Te z nich, które gromadziły w kolekcjach przede wszystkim drzewa i krzewy zostały nazwane arboretami czyli ogrodami dendrologicznymi. Takim ogrodem dendrologicznym jest właśnie Arboretum w Kórniku.

Arboretum Kórnickie jest jednym z najstarszych ogrodów dendrologicznych w Polsce, a równocześnie posiada najbogatsze kolekcje drzew i krzewów. Liczba gatunków i odmian nie jest oczywiście stała i zmienia się niemal corocznie, a to dlatego że dosadza się nowe rośliny, podczas gdy inne zamierają (mrozy, susze, wichury itp.). W przybliżeniu można ocenić obecnie bogactwo kolekcji na około 2000 gatunków i odmian drzew oraz krzewów. Powierzchnia starego Arboretum wynosi 33,5 ha. Obszar ten jest jednak niewystarczającym dla stale powiększających się kolekcji, to też już obecnie zwiększony został o dalsze 8,5 ha. Dołączony w ostatnich latach teren znajduje się w trakcie urządzania. W przyszłości przewiduje się rozszerzenie Arboretum o dalsze 12 ha.

W Arboretum Kórnickim gromadzi się drzewa i krzewy pochodzące z umiarkowanej strefy półkuli północnej, które

mogą być uprawiane w naszych warunkach klimatycznych na wolnym powietrzu, bez specjalnego zabezpieczenia na zimę. Przeważają wśród nich gatunki chińskie, japońskie, koreańskie i północnoamerykańskie.

Większość drzew i krzewów rosnących w kolekcjach Arboretum Kórnickiego została wyhodowana z nasion, które otrzymuje się rok rocznie drogą międzynarodowej wymiany. Wymianę nasion prowadzi się z licznymi ogrodami botanicznymi i arboretami tak krajowymi jak i zagranicznymi.

Drzewa i krzewy w Arboretum Kórnickim zgrupowane są przeważnie w kolekcjach rodzajowych. Kolekcje niektórych rodzajów są szczególnie bogate, na przykład: brzoź (kwatery V i III), lilaków (kwatery II, III i IV), jodeł (kwatera XIX), lip (kwatera XI), suchodrzewów (kwatera III i VI), kalin (kwatera VI), berberysów (kwatera IV), tawuł (kwatera VIII), jaśminowców i żylistków (kwatery VII i X) i innych.

Rozmieszczenie kolekcji rodzajami utrudnia w wielu przypadkach zachowanie krajobrazowego charakteru Arboretum i dlatego nie jest ściśle przestrzegane. Dąży się do zachowania wolnych przestrzeni w Arboretum w postaci rozległych łąk, które nadają mu tyle swoistego piękna. Niezależnie od kolekcji rodzajowych w Arboretum tworzy się grupy drzew i krzewów ozdobnych celem zwiększenia wartości estetycznych tego obiektu.

Arboretum Kórnickie jest corocznie odwiedzane przez licznych turystów, wycieczkowiczów, miłośników drzew i krzewów oraz naukowców. Zainteresowanie naszym Arboretum stale wzrasta. W związku z tym już od dawna dawał się odczuwać brak przewodnika, któryby umożliwił zwiedzającym zapoznanie się z bogactwem drzew i krzewów i ułatwił im orientację w terenie. Niniejszy przewodnik jest pierwszym wydawnictwem tego rodzaju. Zamieszczony jest w nim plan Arboretum, na którym zaznaczono podział przestrzenny (drogi, rowy, stawy, budynki, numery kwater), ważniejsze drzewa i krzewy oraz najatrakcyjniejszą trasę zwiedzania.

Arboretum Kórnickie udostępnione jest dla zwiedzających

codziennie w okresie od 1 maja do 1 października. Jakkolwiek w każdym miesiącu Arboretum posiada wiele uroku, to jednak najpiękniejszą porą jest tutaj maj—czerwiec, kiedy kwitnie większość drzew i krzewów oraz wrzesień, kiedy liście przybierają różne kolory jesieni, a na gałązkach pojawiają się barwne i oryginalne owoce.

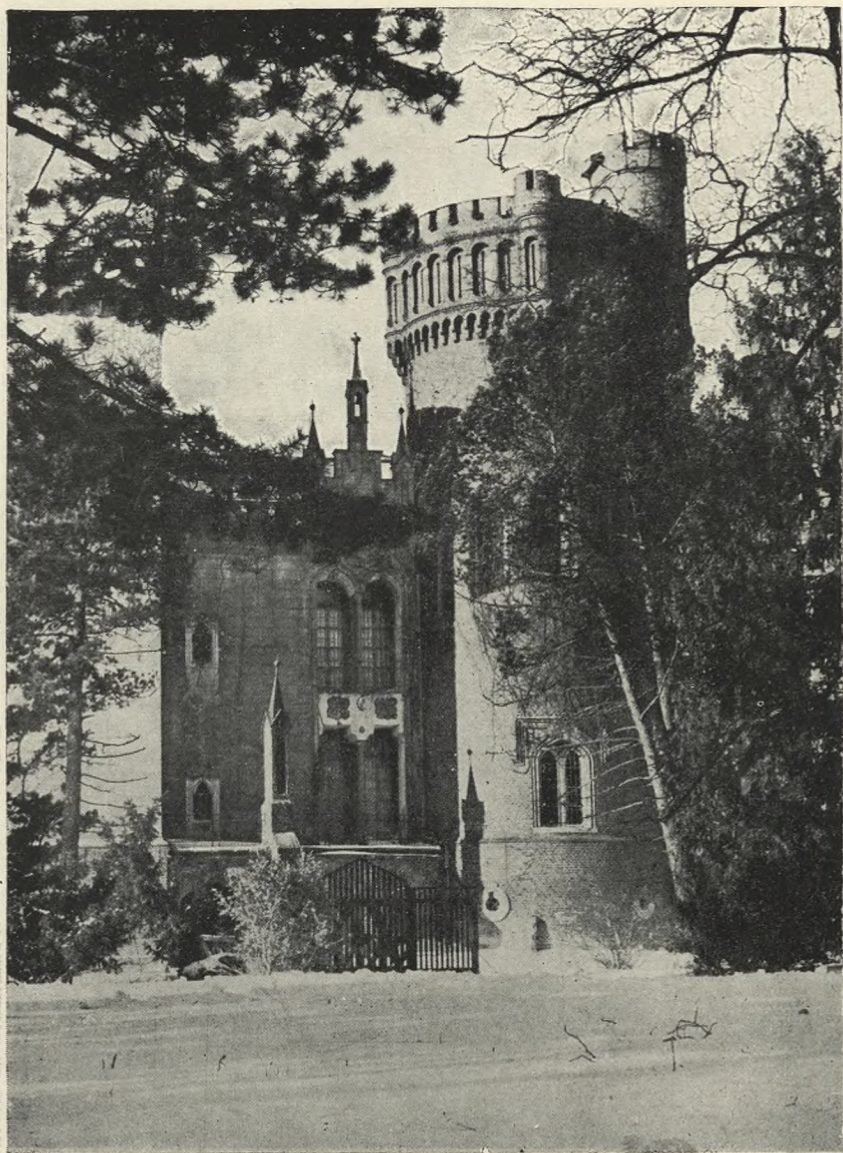
II. KRÓTKI RYS HISTORYCZNY ARBORETUM W KÓRNIKU

Historia powstania Arboretum w Kórniku łączy się ściśle z działalnością ostatnich właścicieli Kórnika, Tytusa i Jana Działyńskich oraz Władysława Zamoyskiego. Początki parku otaczającego zamek w Kórniku są jednak znacznie wcześniejsze. Już w wieku XVI był tu założony park w stylu włoskim, który następnie został przebudowany w połowie XVIII w. w stylu francuskim i uchodził wówczas za jeden z najpiękniejszych parków w Polsce. Z tego okresu pochodzi stara aleja lipowa, której fragment zachował się do dnia dzisiejszego.

Tytus Działyński po roku 1840 przebudował park nadając mu charakter angielski. Już wcześniej i równocześnie z przebudową parku zostały tu posadzone liczne gatunki drzew obcego pochodzenia, przeważnie północnoamerykańskie. Niektóre z nich zachowały się do naszych czasów osiągając pokaźne rozmiary. Należą do nich między innymi: cypryśnik błotny, magnolie drzewiaste, tulipanowce, orzechy czarne i szare, orzeszniki, miłorząby, skrzydłorzechy i wiele innych.

Tytus Działyński był pierwszym, który zaczął gromadzić planowo w parku kórnickim liczne gatunki obce. Rozpoczęte dzieło kontynuował jego syn Jan Działyński, wielki miłośnik drzew i krzewów, a zarazem wybitny dendrolog i ogrodnik. Nadał on parkowi kórnickiemu charakter arboretum o dużej wartości naukowej kładąc tym samym podwaliny pod przyszłe prace badawcze.

Ostatni właściciel Kórnika Władysław Zamoyski przekazał

1. Fragment Zamku od strony północnej. Fot. W. Bugała.

2. Stary buk przed Zamkiem. Fot. W. Bugała.

3. Magnolia pośrednia (*Magnolia Soulangeana*) w pełnym kwiecie
Fot. W. Bugała.

4. Kwiaty magnolii pośredniej (*Magnolia Soulangeana*). Fot. W. Bugała.

w roku 1925 cały swój majątek wraz z Arboretum Narodowi w formie Fundacji. Jako jeden z głównych celów „Fundacji Zakłady Kórnickie“ postawił założenie Zakładu Badania Drzew tak leśnych jak ogrodowych, owocowych i ozdobnych.

Stanowisko pierwszego dyrektora Ogrodów Kórnickich objął w roku 1926 Antoni Wróblewski, który był doskonałym ogrodnikiem-praktykiem, a zarazem posiadał głęboką wiedzę dendrologiczną. A. Wróblewski pozostawał na stanowisku dyrektora do wybuchu II wojny światowej. W czasie wojny pracował nadal w Kórniku, jednak zmęczony troską o niszczące Arboretum umiera wiosną 1944 r.

W ciągu 17 lat swej działalności w Kórniku A. Wróblewski zgromadził tu przebogate kolekcje drzew i krzewów zarówno ozdobnych jak i owocowych stawiając Arboretum Kórnickie w rzędzie największych w Europie.

Po II wojnie światowej, w roku 1952, Arboretum Kórnickie zostało przejęte z uwagi na swe wielkie wartości naukowe przez Polską Akademię Nauk. W oparciu o Arboretum i Sady Pomologiczne została utworzona w Kórniku placówka naukowa pod nazwą Zakład Dendrologii i Pomologii P. A. N.

Na terenie Arboretum prowadzone są obecnie prace naukowe z zakresu systematyki, aklimatyzacji, hodowli i rozmnażania drzew i krzewów. Ponadto Arboretum spełnia doniosłą rolę dydaktyczną dla uczącej się młodzieży i przyczynia się do rozwoju dendrologii w Polsce.

Zakład Dendrologii i Pomologii w Kórniku prowadzi szkółki produkcyjne drzew i krzewów owocowych oraz ozdobnych. Rozpowszechniają one w kraju liczne nowe gatunki i odmiany, które na podstawie obserwacji prowadzonych w Arboretum uznano za szczególnie wartościowe.

III. PRZEWODNIK PO WAŻNIEJSZYCH KOLEKCJACH DRZEW I KRZEWÓW

Do Arboretum wchodzimy głównym wejściem w pobliżu Zamku. Tuż za bramą rosną interesujące gatunki drzew. Po lewej stronie znajduje się najstarszy egzemplarz miłorzębu (*Ginkgo biloba*). Jest to okaz żeński, który corocznie obradza nasiona. Miłorząb pochodzi z Chin, gdzie sadzony jest przy świątyniach buddyjskich i uważany tam za drzewo święte.

Nieco dalej, tuż przy drodze, rosną 3 niewysokie drzewa żółtnicy pomarańczowej (*Maclura pomifera*) o ciemnych gałęziach i ciemnozielonych, pojedynczych liściach. Żółtnica pochodzi z Północnej Ameryki i jest blisko spokrewniona z morwą. Jej owoce wielkością i kształtem przypominają pomarańczę.

W głębi poza miłorząbem rośnie niewysokie drzewko (około 3 m) o piętrowo ustawionych gałęziach. Jest to dereń drzewiasty (*Cornus controversa*) pochodzący z Chin i Japonii, który charakteryzuje się okazałymi, dużymi baldachami białych kwiatów. Obok niego widzimy rzadki gatunek trójlistkowego kłona (*Acer cissifolium*) pochodzącego z Japonii, który u nas rośnie krzewiasto. Również w tym miejscu znajduje się rzadki krzew o pojedynczych liściach podobnych nieco do olchy, zwany olszanką japońską (*Euptelea polyandra*).

Po drugiej stronie drogi, nad fosą, zwraca uwagę wysokie drzewo o rzadkiej koronie i ogromnych, pierzastych liściach. Jest to kłęk kanadyjski (*Gymnocladus dioica*). Nieco dalej rosną krzewy berberysu koreańskiego (*Berberis koreana*) i berberysu Thunberga (*Berberis Thunbergii*).

Z lewej strony na narożniku, poza ścielącym się krzewem cisa rośnie drzewiasty okaz ewodii koreańskiej (*Evodia Danielii*), która kwitnie w sierpniu i posiada miododajne kwiaty.

Kierując się dalej wzdłuż fosy mijamy po lewej stronie (kw. VII) kolekcję jaśminowców (*Philadelphus*), stare drzewo orzesznika pięciolistkowego (*Carya ovata*), czarną sosnę (*Pinus nigra*) o parasolowatej, rozłożystej koronie i dochodzimy do potężnego okazu buka (*Fagus sylvatica*). Pod szeroką, nisko osadzoną i gęstą koroną tego drzewa rośnie bluszcz (*Hedera helix*), który tworzy wspianały, zielony kobierzec. Po drugiej stronie ścieżki, od strony fosy, wznosi się wrzecionowata sylwetka piramidalnego buka (*Fagus sylvatica fastigiata*), który jest rzadkim, a równocześnie bardzo pięknym drzewem ozdobnym. Spod korony buka wychodzimy na otwartą przestrzeń rozciągającą się przed frontem Zamku. W tym miejscu Zamek posiadał niegdyś połączenie z parkiem przez most zwodzony. Rośnie tutaj szereg interesujących drzew i krzewów. Na szczególną uwagę zasługują: grusza wierzbolistna (*Pyrus salicifolia*) popularnie choć niesłusznie nazywana „gruszką na wierzbie“, 2 okazy magnolii pośredniej (*Magnolia Soulangeana*), które w czasie kwitnienia okrywają się bogactwem okazałych, białoróżowych kwiatów, półkuliste krzewy bukszpanu (*Buxus sempervirens*) i liczne formy żywotnika zachodniego.

Po prawej stronie rosną drzewa i krzewy iglaste tworzące malowniczą grupę. Zwracają na siebie uwagę srebrzyste sylwetki świerków kłujących (*Picea pungens argentea*) oraz wąskie kolumnowe korony cennej odmiany żywotnika zachodniego (*Thuja occidentalis columnna*).

Oddalając się od Zamku w głąb Arboretum wchodzimy w główną aleję lipową i mijamy po lewej stronie piękną grupę różnych drzew i krzewów iglastych (kw. X). Wśród nich na szczególną uwagę zasługują wspianałe okazy srebrnych świerków, złocista odmiana żywotnika zachodniego (*Thuja occidentalis aurescens*) o wąskiej kolumnowej koronie, wysokie i szeroko rozrośnięte krzewy cisów (*Taxus baccata*), drzewiasty egzemplarz szpilkowatej odmiany cyprysika groszkowego (*Cha-*

maecyparis pisifera squarrosa) o srebrzystosinym zabarwieniu drobnych i miękkich igieł, i wiele, wiele innych. Przed wyżej opisaną grupą drzew i krzewów iglastych stoi na trawniku stara, kamienna rzeźba lwa, która jest pozostałością po francuskim ogrodzie z połowy XVIII w.

Z głównej alei skręcamy w prawo obok starej lipy (kw. IX). Z lewej strony mijamy wysokie, stare drzewa amerykańskich orzechów czarnych (*Juglans nigra*), które posiadają cenne drewno używane do wyrobu mebli. Obok nich rosną świerki serbskie (*Picea Omorika*) o wąskich, stożkowatych koronach, uważane za jedne z najpiękniejszych drzew iglastych.

Posuwając się dalej przechodzimy obok samotnie rosnącego z prawej strony, drzewa orzesznika siedmiolistkowego (*Carya laciniosa*) o dużych, pierzastych liściach i łuszczącej się długimi płatami korze. Gatunek ten pochodzi z Północnej Ameryki i jest spokrewniony z orzechami (*Juglans*). W głębi, poza bukiem czerwolistnym (*Fagus sylvatica atropunicea*), znajduje się duża grupa skrzydłorzecha kaukaskiego (*Pterocarya fraxinifolia*). Gatunek ten wyrasta tutaj w wysokie drzewa, co jest u nas zjawiskiem rzadkim, a równocześnie wydaje liczne odrośla korzeniowe. Charakteryzuje się dużymi, pierzastymi liśćmi i zwisającymi, długimi owocostanami.

Nieco dalej, blisko drogi, rośnie oryginalna forma buka (*Fagus sylvatica laciniata*) o głęboko, pierzasto powycinanych liściach.

Idziemy dalej drogą wzdłuż kwatery XVIII i mijamy z lewej strony liczne drzewa iglaste, wśród których na pierwszym planie widać piękną grupę naszych tatrzańskich limb (*Pinus Cembra*), a obok nich niski, szeroko rozrośnięty jałowiec sawiński (*Juniperus Sabina*), który rośnie w Polsce dziko tylko w Pięninach. Nieco dalej, tuż przy drodze, rośnie stare drzewo północnoamerykańskiego orzecha szarego (*Juglans cinerea*), który różni się od orzecha czarnego jaśniejszą korą i lepкими, wydłużonymi owocami.

Po przeciwnej stronie drogi znajduje się kilka starych, rzadkich drzew liściastych, które osiągały tu znaczne rozmiary.

5. Grupa drzew i krzewów iglastych w pobliżu Zamku (kwatery X). Fot. W. Bugała.

6. Kwitnące krepłe (*Yucca*) na kwaterze X. Fot. W. Bugała.

7. Stara aleja lipowa. Fot. W. Bugała.

8. Jodła koreańska (*Abies koreana*). Fot. W. Bugala.

Są to: północnoamerykańska magnolia drzewiasta (*Magnolia acuminata*) o dużych liściach i zielonkawożółtych kwiatach, orzesznik pięciolistkowy (*Carya ovata*), męski okaz miłorzębu (*Ginkgo biloba*), dąb dachówkowaty (*Quercus imbricaria*) o całobrzegich, lśniących, wydłużonych liściach i potężny dąb czerwony (*Quercus borealis*).

W miejscu tym drogi rozchodzą się. My idziemy w lewo, w kierunku budynku, gdzie mieści się muzeum dendrologiczne. Na odcinku od rozgałęzienia dróg do budynku, po lewej stronie, rosną na dalszym planie liczne drzewa iglaste, zwłaszcza jodły i świerki pochodzące z Japonii i Chin (*Abies homolepis*, *A. holophylla*, *A. Veitchii*, *Picea polita*, *P. Balfouriana* i inne). Na pierwszym planie zwraca uwagę szeroki i wysoki krzew o gałęziach zwisających nad drogą. Jest to ośnieża czteroskrzydła (*Halesia tetraptera*), która jest gatunkiem północnoamerykańskim. W maju krzew pokrywa się obficie białymi, dzwoniczowymi kwiatami. Oskrzydlone, bardzo charakterystyczne owoce utrzymują się na gałązkach przez cały rok.

W głębi za ośnieżą rośnie północnoamerykański gatunek zwany u nas popularnie orzechem czarnoksiężkim (*Hamamelis virginiana*). Jest to stary, szeroko rozrośnięty krzew, który kwitnie późną jesienią (październik), w czasie opadania liści. Kwiaty są drobne, żółte. Już w pobliżu muzeum, na niewielkiej polanie, rośnie pojedynczo wysokie drzewo orzesznika gorzkiego (*Carya cordiformis*) o drobnych owocach i pierzastych liściach.

Również i po drugiej stronie drogi nie brak interesujących drzew i krzewów. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na potężne drzewo tulipanowca (*Liriodendron tulipifera*) o prostym, równym pniu wysoko oczyszczonym z gałęzi. Drzewo mierzy około 30 m wysokości. Charakteryzuje się oryginalnie klapowanymi liśćmi i ceglastożółtymi kwiatami, które kształtem przypominają kwiaty tulipana. Bliżej drogi rośnie ośnieża drzewiasta (*Halesia monticola*), która różni się od ośnieży czteroskrzydłej większymi liśćmi, kwiatami i owocami. Tuż za nią znajduje się krzewiasty okaz kasztana jadalnego (*Castanea sativa*), który

niestety w naszych warunkach często przemarza, a jego owoce zwykle nie dojrzewają. Nieco dalej za kasztanem widzimy również krzewiasty okaz dębu kaukaskiego (*Quercus castanaefolia*) o wąskich, ząbkowanych liściach. Jest to gatunek rzadko uprawiany w naszych parkach. Tuż przy samym muzeum rośnie jeden z największych cisów w Arboretum, który jest okazem męskim.

Przed muzeum (kw. XVI) rozciąga się szeroka polana otoczona wysokimi drzewami iglastymi, a mianowicie świerkami pospolitymi (*Picea excelsa*), modrzewiami (*Larix*) i sosnami amerykańskimi (*Pinus Strobus*). Jest to jeden z piękniejszych zakątków Arboretum Kórnickiego. Na polanie, niedaleko od drogi którą idziemy ku alei lipowej, rosną trójigłowe sosny amerykańskie (*Pinus ponderosa scopulorum*) o bardzo długich igłach i dużych szyszkach. Nieco dalej za tymi sosnami rośnie pojedynczy okaz świerka pospolitego o wyjątkowo szerokiej koronie ugałęzionej do samej ziemi. Wierzchołek tego drzewa został złamany przez wiatr i szczytowe gałęzie wznoszą się obecnie wyraźnie ku górze.

Wychodzimy na starą aleję lipową, która w tym miejscu jest stosunkowo najlepiej zachowana i tworzy cienisty, zielony tunel. Z lewej strony rozpościera się widok na podmokłe łąki i olbrzymie kępy wysokich wierzb (*Salix cinerea*). Skracamy w prawo i dochodzimy aleją do skrzyżowania licznych dróg. Zatrzymujemy się na chwilę, aby spojrzeć na rosnące po prawej stronie kolekcje jodeł (*Abies*) i irgi (*Cotoneaster*). Wśród licznych gatunków jodeł najbardziej interesującymi są: jodła arizońska (*Abies arizonica*) o srebrzystosinym, gęstym igliwiu i jodła koreańska (*Abies koreana*), która posiada krótkie, szerokie igły o wybitnie białym spodzie i już w młodym wieku obficie obradza szyszki. W niewielkim zagłębieniu terenu, wzdłuż którego biegnie boczna droga, zgromadzono liczne, krzewiaste gatunki irgi o czerwonych lub czarnych owocach. Ponad irgami wznoszą się korony wysokich, starych drzew jodły greckiej (*Abies cephalonica*), których wierzchołki pokryte są w końcu lata licznymi i dużymi szyszkami.

Nasza trasa zwiedzania skręca w lewo drogą biegnącą między kwaterami XVII i XX oraz XVIII i XXI. Z tej drogi rozciągają się tak z jednej jak i z drugiej strony piękne widoki na rozległe, malownicze łąki otoczone grupami różnych drzew i krzewów. Z lewej strony, w dali poza łąkami rysują się przez gałęzie drzew kontury Zamku. Przy drodze mijamy drzewa igliczni (*Gleditsia triacanthos*) o dużych, taśmowatych strąkach i dwa stare okazy platana (*Platanus acerifolia*) rosnące nad kanałem. Za mostkiem idziemy ocienioną drogą, przy której rosną przeważnie drzewa i krzewy krajowe. Mijamy po lewej stronie potężne drzewo białej topoli (*Populus alba*) i wychodzimy na widną polanę, na której w centralnej części rośnie piękna grupa modrzewi polskich (*Larix polonica*). Przechodzimy przez drugi mostek i wkraczamy w cieniłą aleję. Z obydwu stron wznoszą się wysmukłe pnie gęsto posadzonych lip, których korony tworzą w górze zielone sklepienie. Ta wspaniała aleja lipowa została posadzona około 100 lat temu. Poprzez pnie i boczne gałęzie widoczna jest z lewej strony (kw. XI) kolekcja licznych gatunków lip (największa w Polsce) oraz wspaniała grupa drzew iglastych z największymi w Arboretum okazami japońskich jodeł (*Abies Veitchii* i *A. homolepis*), świerka serbskiego (*Picea Omorika*) i żywotnikowca japońskiego (*Thujaopsis dolabrata*).

Na końcu alei lipowej skręcamy w prawo i dochodzimy do starego buka, pod którego koroną ściele się bluszcz. Skręcamy ponownie w prawo i wchodzimy w jeden z najbardziej interesujących zakątków Arboretum (kw. XII), gdzie zgromadzono najrzadsze i oryginalne gatunki drzew i krzewów. Pośrodku niewielkiej kwatery półkolisto otoczonej drogą rosną liczne, niewysokie drzewka grujecznika japońskiego (*Cercidiphyllum japonicum*). Jest to jedno z najpiękniejszych drzew ozdobnych, o okrągławych liściach zabarwiających się jesienią na żółto lub czerwono. Przy drodze posadzone są z obydwu stron liczne gatunki hortensji jak: hortensja Sargenta (*Hydrangea Sargentiana*) o sztywnych, kosmatych liściach i grubych, prostych pędach, hortensja dębolistna (*Hydrangea quercifolia*) o dużych,

klapowanych liściach, wysoka hortensja bukietowa (*Hydrangea paniculata grandiflora*) z dużymi, zwartymi kwiatostanami, hortensja ogrodowa (*Hydrangea macrophylla*) o różowych lub fioletowoniebieskich kwiatach i soczystych, grubych liściach oraz szereg innych.

W pobliżu starego orzecha szarego, którego pień pokrywa hortensja pnąca (*Hydrangea petiolaris*), rosną szeroko rozgałęzione krzewy parrocji perskiej (*Parrotia persica*), która dziko rośnie w górach Persji i na Kaukazie. Gatunek ten posiada bardzo twarde drewno. Jesienią jego liście przybierają rozmaite odcienie czerwieni. Bliżej drogi rośnie niewielkie drzewko, o dużych, pojedynczych liściach. Jest to urodlin trójłatkowy (*Asimina triloba*), gatunek północnoamerykański, który jako drzewo owocowe uprawiany jest w krajach o łagodniejszym klimacie. Obok niego rośnie styraks japoński (*Styrax japonica*). Ten wysoki krzew o cienkich gałązkach kwitnie u nas w maju lub w czerwcu i posiada białe, zwisające, pachnące kwiaty.

Za kolekcją hortensji mijamy niewysokie krzewy o pojedynczych, owłosionych i tępo ząbkowanych liściach, które jesienią barwią się cytrynowożółto i szkarłatno. Są to oczary (*Hamamelis mollis*, *H. vernalis*, *H. japonica*), które kwitną u nas zimą, a mianowicie podczas ciepłych dni od stycznia do kwietnia. Kwiaty są drobne, żółte, o długich, taśmowatych płatkach. Razem z oczarami rośnie dawidia chińska (*Davidia involucrata*). Jest to niewysokie drzewko o prostym pniu i dużych, pojedynczych, ząbkowanych liściach. Posiada bardzo oryginalne, kuliste kwiatostany podparte dużymi, śnieżno białymi, listkowatymi podsadkami. W Arboretum kwitnie od kilku lat, w końcu maja lub w początku czerwca.

Jeszcze dalej rosną po lewej stronie krzewy o liściach przypominających leszczynę. Są to leszczynowce (*Corylopsis platy-petala*, *C. Willmottiae*, *C. pauciflora*) pochodzące z Chin i Japonii, które mają żółte kwiaty zebrane w zwisające grona. Kwitną obficie wczesną wiosną przed rozwojem liści.

Opuszczamy kwaterę XII i kierujemy się w lewo od bramy wejściowej. Widzimy tutaj stare, wysokie drzewa orzeszników

(*Carya laciniosa*), skrzydłorzechów (*Pterocarya*), morwy białej (*Morus alba*) oraz liczne krzewy żylistków (*Deutzia*) o białych i różowawych kwiatach. Po lewej stronie drogi rośnie drzewkowaty okaz ambrowca (*Liquidambar styraciflua*) o liściach podobnych do klonu.

Skrećamy w prawo i przechodzimy obok kolekcji krzewów z rodzaju *Acanthopanax* (kolcosił). Ich pędy opatrzone są krótkimi, ostrymi kolcami, a niepozorne kwiaty i czarne owoce zebrane w kuliste główki.

Z lewej strony mijamy grupę starych grabów krajowych, a za nimi rosnący na narożniku wschodnioazjatycki grab — *Carpinus cordata*. Nieco dalej, również po lewej stronie rosną jeszcze dwa inne graby, a mianowicie japoński (*Carpinus japonica*) o wydłużonych, ostro ząbkowanych liściach i zwisających owocostanach podobnych do szyszeczek chmielu oraz północnoamerykański grab (*Carpinus caroliniana*).

Nasza trasa prowadzi wzdłuż kwatery III i VI. Po obydwu stronach drogi wysadzono bogatą kolekcję krzewów z rodzaju *Lonicera* (suchodrzew), która liczy około 70 gatunków. Na kwaterze III mijamy kolekcję buków. Tuż przy drodze zwraca uwagę niewielkie drzewko o bardzo szerokiej koronie i dużych, ciemnozielonych, ząbkowanych liściach. Jest to buk amerykański (*Fagus grandifolia*). Nieco w głębi rosną buki japońskie (*Fagus japonica* i *F. Engleriana*) o sinzielonych liściach i piękny okaz buka wschodniego (*Fagus orientalis*) o liściach szerokich, dużych i całobrzegich.

Wzdłuż małego rowu biegnącego prostopadle do drogi wysadzona jest w dwu rzędach kolekcja krzewuszek (*Weigela*). Są to piękne krzewy ozdobne o dużych, białych, różowych lub czerwonych kwiatach, które ukazują się w końcu maja lub w czerwcu.

Po lewej stronie drogi mijamy stary, duży okaz derenia jadalnego (*Cornus mas*) o szerokiej, nisko osadzonej koronie. W pobliżu rośnie tuż przy drodze kilka krzewów oryginalnego suchodrzewu alpejskiego (*Lonicera alpigena*), o dużych, ciem-

nozielonych liściach i ciemnoczerwonych, błyszczących jagodach wielkości małej wiśni.

Idąc dalej widzimy na kwaterze III kolekcję brzoź wysadzonych tutaj rzędami. Po przeciwnej stronie drogi zgromadzona jest kolekcja kalin (*Viburnum*), wśród których zwraca uwagę zimozielona kalina (*Viburnum rhytidophyllum*) o dużych, skórzastych i pomarszczonych liściach, pochodząca z Chin oraz kalina Burkwooda (*Viburnum Burkwoodii*), która charakteryzuje się cienkimi, wiotkimi gałązkami i silnie pachnącymi kwiatami.

Z tego miejsca gdzie krzyżują się drogi widzimy liczne, oryginalne drzewa topoli. Przede wszystkim zwracają uwagę rosnące najbliżej wielkolistne topole chińskie (*Populus lasiocarpa* i *P. Wilsonii*) i wysokie drzewa topoli Maksimowicza (*Populus Maximowiczii*), z których jedno obudowane jest specjalnym rusztowaniem. Rusztowanie to służy do prac hodowlanych (krzyżowanie topoli).

Skrećamy wąską ścieżką w kierunku niewielkiego budynku, aby zobaczyć rosnącą przy tej ścieżce (kw. III) największą osobliwość Arboretum w Kórniku — metasekwoję (*Metasequoia glyptostroboides*). Jest to drzewo iglaste o miękkich, delikatnych igłach opadających na zimę, które zostało odkryte w roku 1941 w centralnych Chinach. Dalej poza metasekwoją rosną piękne okazy żywotnika olbrzymiego (*Thuja gigantea*) o ciemnozielonych gałązkach, a wśród nich duże krzewy i drzewka magnolii (*Magnolia Soulangeana*, *M. salicifolia*, *M. Kobus borealis*) kwitnące wczesną wiosną. W pobliżu ścieżki rosną niewielkie krzewy efektownej magnolii japońskiej (*Magnolia stellata*) o gwiazdzistych, dużych i pachnących białych kwiatkach.

W tej części parku zostały wysadzone bardzo liczne krzewy ozdobne, jak żółto kwitnące wczesną wiosną forsycje (*Forsythia*), pigwowce (*Chaenomeles*) o czerwonych kwiatach, białą kwitnącą tawułę (*Spirea arguta*, *S. Van Houttei*) i hortensje (*Hydrangea arborescens grandiflora*) oraz wiele innych.

Po lewej stronie wznosi się foremna, niemal że kulista koro-

9. Gałązka z kwiatami dawidii (*Davidia involucrata*). Fot. W. Bugała.

<http://rcin.org.pl>

10. Kwiaty magnolii gwiazdzistej (*Magnolia stellata*). Fot. W. Bugała.

11. Kwiatostan lilaka zwislego (*Syringa reflexa*). Fot. W. Bugala.

12. Kwiatostan katalpy (*Catalpa bignonioides*). Fot. W. Bugala.

na wielkolistnej topoli chińskiej (*Populus Wilsonii*). Nad małym stawkiem założony został niewielki ogród skalny, w którym rosną przeważnie karłowate, często płożące się odmiany drzew i krzewów zwłaszcza iglastych. Na pierwszym planie, tuż przy ścieżce, widzimy niewielki krzew klona grabolistnego (*Acer carpinifolium*) o liściach przypominających do złudzenia grab.

Ścieżką wracamy do rozgałęzienia dróg i skręcamy w prawo przechodząc obok wspomnianego już ogrodu skalnego. Z lewej strony rosną liczne krzewiaste i drzewiaste cisy pod koronami wysokich drzew krajowych, a przede wszystkim wspaniałych olch. Pień jednej z olch rosnącej nad rowem pokryty jest na znacznej wysokości hortensją pnącą (*Hydrangea petiolaris*) o dużych, baldachowatych kwiatostanach. Dalej tuż przy drodze rośnie grupa azalii pontyjskiej (*Rhododendron luteum*), której żółtopomarańczowe, silnie pachnące i okazałe kwiaty rozwijają się na wiosnę (maj). Jest to gatunek krajowy, jednak bardzo rzadki i chroniony. Obok azalii rośnie kilka zimozielonych różaneczników (*Rhododendron Smirnowii*).

Trasa prowadzi do widocznej z daleka alei pnączy. Po drodze przechodzimy obok pięknych krzewów kaliny koreańskiej (*Viburnum Carlesii*), która posiada okazałe, gęste kwiatostany. Kwitnie bardzo obficie w maju i kwiaty odznaczają się niezwykle silnym, przyjemnym zapachem. Po lewej stronie, tuż przy alei pnączy, rośnie wielkolistna brzoza wschodnioazjatycka (*Betula Maximowicziana*), jedna z najpiękniejszych brzoź ozdobnych.

Po prawej stronie alei pnączy rozmieszczona jest kolekcja lilaków (*Syringa*), która liczy około 80 odmian szlachetnych lilaka zwyczajnego (*Syringa vulgaris*) oraz wiele gatunków botanicznych pochodzących ze wschodniej Azji.

W alei pnączy zwracają uwagę następujące gatunki: kokornak wielkolistny (*Aristolochia durior*), o dużych, sercowatych liściach, akebia pięciolistkowa (*Akebia quinata*) pochodząca ze wschodniej Azji, liczne gatunki winorośli (*Vitis Coignetiae*, *V. Davidii*, *V. sinensis* i inne), wiciokrzewów (*Lonicera Tellmaniana*, *L. periclymenum*, *L. dioica*), powojników (*Clematis*)

i aktinidii o jadalnych owocach. Wśród tych ostatnich szczególnie interesująca jest aktinidia pstrolistna (*Actinidia Kolornikta*) oraz aktinidia chińska (*Actinidia chinensis*) o grubych, kosmatych pędach i liściach. Wśród pnączy rośnie również bardzo interesujący krzew wschodnioazjatycki — cytryniec chiński (*Schizandra chinensis*), którego czerwone jagody zebrane w niewielkie grona są jadalne i przypominają w smaku cytrynę.

Z lewej strony alei pnączy, na wolnej przestrzeni zajętej obecnie przez szkółki, rośnie pojedynczo duży, szeroko rozróżniony krzew eukomii chińskiej (*Eucommia ulmoides*), która w liściach oraz w korze pędów i korzeni zawiera substancję zbliżoną do gutaperki. Gatunek ten ma w swej ojczyźnie (Chiny) znaczenie przemysłowe.

Idąc dalej wzdłuż trasy dochodzimy do niewielkiego, bagnistego stawku, za którym skręcamy w lewo. Na narożniku oglądamy szeroki krzew lilaka pekińskiego (*Syringa pekinensis*) o dużych wiechach białych kwiatów ukazujących się w czerwcu. Wzdłuż drogi prowadzącej nad stawkiem rośnie po obydwu stronach kolekcja licznych gatunków lilaków (*Syringa*). Najpiękniejszymi gatunkami są tutaj: lilak zwisający (*Syringa reflexa*), lilak Swegincowa (*Syringa Sweginzowii*) i lilak Julii (*Syringa Julianae*), wszystkie pochodzące z Chin. W głębi kwatery IV, poza lilakami, zebrana jest bogata kolekcja berberysów (*Berberis*), a jeszcze dalej widać alejkę wysadzoną drzewami katalpy (*Catalpa*). Są to drzewa o dużych liściach i efektownych plamistych kwiatach zebranych w okazałe, wzniesione wiechy.

Zbliżamy się do rozgałęzienia dróg w pobliżu Zamku, gdzie rośnie potężna topola (*Populus serotina*) o szerokiej, wysoko osadzonej koronie. Na pniu tej topoli wspina się sumak pnący (*Rhus radicans*) o trójlistkowych liściach, pochodzący z Północnej Ameryki. Po drodze przechodzimy obok kolekcji kasztanowców (*Aesculus*). Najbardziej interesującymi gatunkami są następujące: kasztanowiec japoński (*Aesculus turbinata*) rosnący z lewej strony blisko wspomnianej wyżej topoli i kaszta-

nowiec drobnokwiatowy (*Aesculus parviflora*), który rośnie w formie szerokiego, kopulastego krzewu. Ostatni gatunek jest pięknym krzewem ozdobnym o foremnym pokroju oraz oryginalnych kwiatostanach rozwijających się w lipcu, a więc znacznie później niż u pozostałych gatunków kasztanowców.

Przed kasztanowcem drobnokwiatowym rośnie niski, krzewiasty okaz klona pochodzącego z Turcji (*Acer quinquelobum*) o maleńkich, pięcioklapowych liściach oraz wspaniale kwitnący krzew kolkwicii chińskiej (*Kolkwitzia amabilis*) z białoróżowymi kwiatami.

Od starej topoli idziemy aleją jesionową, przechodzimy przez drewniany mostek i po lewej stronie widzimy kolekcję brzoź (kw. V). Na pierwszym planie rośnie oryginalna brzoza dahurska (*Betula davurica*) o kędzierzawo łuszczącej się korze. Z innych, licznych brzoź zasługują na uwagę gatunki północnoamerykańskie: brzoza nadrzeczna (*Betula nigra*) z silnie łuszczącą się korą, brzoza papierowa (*Betula papyrifera*) o kredowobiałej korze i brzoza żółta (*Betula lutea*) z czerwono-brunatną korą. Tu rośnie również nasza bardzo rzadka, krajowa brzoza czarna (*Betula obscura*) o czarnej korze. W kolekcji brzoź rosną również liczne gatunki azjatyckie.

Nasza trasa prowadzi teraz między kwaterami VI i VIII. Z lewej strony drogi (kw. VI) znajduje się kolekcja grabów i suchodrzewów (*Lonicera*). Na kwaterze VIII (z prawej strony) zebrana jest bogata kolekcja tawułów (*Spiraea*), wśród których są piękne i wartościowe krzewy ozdobne o białych, różowych lub czerwonych kwiatach. Między tawułami wznosi się silnie rozrośnięta, znana nam już wielkolistna topola (*Populus la-siocarpa*).

Na narożniku kwatery VIII, w miejscu gdzie drogą którą idziemy dochodzi do skrzyżowania, znajduje się duża kępa syberyjskiego krzewu — *Sorbaria sorbifolia*, o pierzastych liściach i białych kwiatach zebranych w duże, szczytowe wiechy.

Skręcamy teraz w prawo i idziemy między kwaterą VIII a XI, w kierunku podmokłych łąk. Po drodze mijamy kolekcję klonów. Po lewej stronie, blisko drogi rosną japońskie gatunki,

a mianowicie klon trójlistkowy (*Acer nikoense*) o kosmatych liściach pięknie przebarwiających się jesienią (*Acer japonicum*) z okrągławymi, wieloklapowymi liśćmi oraz klon palmowy (*Acer palmatum*) o liściach rozmaicie klapowanych również wspaniale przebarwionych jesienią.

Przechodzimy obok grupy drzew krajowych (z lewej strony), wśród których dominuje stary buk o potężnym pniu i szerokiej koronie. Teren obniża się w tym miejscu i droga prowadzi przez podmokłe łąki. Z lewej strony rozciąga się staw zarośnięty szuwarami, w którym woda utrzymuje się tylko wiosną i w okresie większych opadów letnich. Za mostkiem znów wychodzimy na rozległą łąkę (kw. XIV) położoną po drugiej stronie kanału. Na tej łące, blisko kanału, rośnie samotnie wysokie drzewo iglaste. Jest to cyprysnik błotny (*Taxodium distichum*) pochodzący z Północnej Ameryki. Drzewo to zrzuca igły na zimę. Jego wielką osobliwością są tak zwane korzenie oddechowe (pneumatofory) wystające nad powierzchnię ziemi. Ich zadaniem jest doprowadzanie powietrza do korzeni rozrastających się w bagnistej glebie, to też wyrastają one licznie zwłaszcza od strony łąki, gdzie gleba jest silnie podmokła, a często nawet zalana wodą. Drugi egzemplarz tego gatunku rośnie dalej, po prawej stronie drogi (kw. X), na miejscu nieco wzniesionym. Gleba jest tutaj suchsza i pneumatoforów drzewo nie tworzy.

Z drogi wiodącej przez łąki skręcamy w prawo i poprzez kwaterę X idziemy w kierunku Zamku. Na narożniku, z lewej strony, mijamy pojedynczo rosnący, szeroki krzew oryginalnej leszczyny o silnie zwisających gałązkach (*Corylus avellana pendula*). Poza leszczyną rośnie efektowna grupa drzew iglastych, wśród których uwagę zwracają piękne świerki srebrne oraz odmiany żywotnika zachodniego (*Thuja occidentalis*).

Po drodze mijamy bogatą kolekcję jaśminowców (*Philadelphus*). Są to piękne krzewy ozdobne o białych, często silnie pachnących kwiatach, które pospolicie nazywa się jaśminami.

Opuszczamy kwaterę X i już w pobliżu Zamku widzimy kolekcję żylistków (*Deutzia*) złożoną z wielu gatunków i od-

13. Kwiatostan kasztanowca drobnokwiatowego (*Aesculus parviflora*).
Fot. W. Bugała.

14. Widok Zamku z alei jesionowej. Fot. W. Bugała.

15. Staw na kwaterze XV. Fot. W. Bugała.

<http://rcin.org.pl>

<http://rcin.org.pl>
16. Cypryśnik błotny (*Taxodium distichum*) na kwaterze XIV, Fot. W. Bugała.

mian o kwiatach pełnych i pojedynczych, ukazujących się w maju i w czerwcu. Żylistki są cennymi krzewami ozdobnymi i bywają często sadzone w parkach i ogrodach. Ponad kolekcją żylistków wznosi się wysoka korona świerka kaukaskiego (*Picea orientalis*) o bardzo drobnych, grubych igłach i niewielkich szyszkach. Nieco dalej znajduje się potężne drzewo kłęka kanadyjskiego (*Gymnocladus dioica*) o wysoko osadzonej, luźnej i szerokiej koronie. Tuż przy drodze rośnie duży krzew perukowca (*Cotinus coggygria*) o pojedynczych, ograślawych liściach i oryginalnych, pierzastych owocostanach obficie okrywających krzew.

Tutaj kończy się nasza trasa zwiedzania Arboretum. Znajdujemy się blisko bramy wejściowej. Podczas naszej wędrowki zapoznaliśmy się tylko z rzadszymi i szczególnie interesującymi drzewami i krzewami. Nie zwiedziliśmy oczywiście jeszcze wielu zakątków Arboretum równie pięknych jak poznane.

Głównym celem niniejszego przewodnika było zapoznanie zwiedzających Arboretum z ogólnym rozmieszczeniem ważniejszych drzew i krzewów. W wąskich ramach tej krótkiej publikacji nie omówiono oczywiście wszystkiego co jest godne uwagi. Dlatego przewidziane jest wydanie obszerniejszego przewodnika, który ukaże się w najbliższym czasie.

Jednorazowe odwiedzenie Arboretum w ciągu roku nie wystarczy, aby poznać wszechstronnie jego wielkie wartości dekoracyjne i aby ocenić bogactwo różnych form roślinnych. Zależnie od pory roku Arboretum przybiera odmienny wygląd. Rozkwitają coraz to nowe gatunki drzew i krzewów, pojawiają się barwne i różnorodne owoce, zmienia się kolor liści, które stopniowo opadają i zaścielają różnobarwnym kobiercem drogi i trawniki. Również i zimą Arboretum nie jest pozbawione prawdziwego uroku, zwłaszcza kiedy gałęzie drzew i krzewów okrywa puszysty śnieg lub obfity szron.

VIII-13/bz

WAŻNIEJSZE DRZEWA I KRZEWY, KTÓRE ROSNĄ W POBLIŻU
TRASY ZWIEDZANIA ZAZNACZONEJ NA ZAMIESZCZONYM
OBOK PLANIE

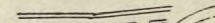

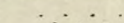
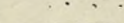
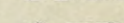

1. <i>Ginkgo biloba</i>	37. <i>Carpinus cordata</i>
2. <i>Gymnocladus dioicus</i>	38. <i>Carpinus japonica</i>
3. <i>Maclura pomifera</i>	39. <i>Fagus grandifolia</i>
4. <i>Berberis koreana</i>	40. <i>Fagus orientalis</i>
5. <i>Evodia Daniellii</i>	41. <i>Cornus mas</i>
6. <i>Pinus nigra</i>	42. <i>Populus lasiocarpa</i>
7. <i>Fagus sylvatica</i>	43. <i>Populus Wilsonii</i>
8. <i>Fagus sylvatica fastigiata</i>	44. <i>Populus Maximowiczii</i>
9. <i>Pyrus salicifolia</i>	45. <i>Metasequoia glyptostroboides</i>
10. <i>Magnolia Soulangeana</i>	46. <i>Magnolia stellata</i>
11. <i>Juglans nigra</i>	47. <i>Magnolia Kobus borealis</i>
12. <i>Picea Omorika</i>	48. <i>Rhododendron luteum</i>
13. <i>Fagus sylvatica laciniata</i>	49. <i>Betula Maximowicziana</i>
14. <i>Pterocarya fraxinifolia</i>	50. <i>Syringa pekinensis</i>
15. <i>Magnolia acuminatā</i>	51. <i>Aesculus turbinata</i>
16. <i>Juglans cinerea</i>	52. <i>Aesculus parviflora</i>
17. <i>Liriodendron tulipifera</i>	53. <i>Populus serotina</i>
18. <i>Halesia tetraptera</i>	54. <i>Populus nigra</i>
19. <i>Hamamelis virginiana</i>	55. <i>Acer nikoense</i>
20. <i>Castanea vesca</i>	56. <i>Taxodium distichum</i>
21. <i>Carya cordiformis</i>	57. <i>Corylus avellana pendula</i>
22. <i>Taxus baccata</i>	58. <i>Picea orientalis</i>
23. <i>Pinus ponderosa scopulorum</i>	59. <i>Cotinus coggygria</i>
24. <i>Picea Breweriana</i>	60. <i>Betula davurica</i>
25. <i>Abies cephalonica</i>	61. <i>Betula nigra</i>
26. <i>Abies arizonica</i>	62. <i>Betula obscura</i>
27. <i>Abies koreana</i>	63. <i>Eucommia ulmoides</i>
28. <i>Gleditsia triacanthos</i>	64. <i>Pinus Strobus</i>
29. <i>Platanus acerifolia</i>	65. <i>Quercus borealis</i>
30. <i>Populus alba</i>	66. <i>Quercus palustris</i>
31. <i>Larix polonica</i>	67. <i>Pinus Cembra</i>
32. <i>Cercidiphyllum japonicum</i>	68. <i>Zelkova serrata</i>
33. <i>Styrax japonica</i>	69. <i>Juniperus virginiana tripartita</i>
34. <i>Hydrangea Sargentiana</i>	70. <i>Chamaecyparis pisifera squar-</i>
<i>rosa</i>
35. <i>Davidia involucrata</i>	71. <i>Juniperus virginiana</i>
36. <i>Carya laciniosa</i>	

**PLAN ARBORETUM
W KORNIKU**

SKALA 1:2000

Objaśnienie znaków

- Zabudowania
- Drogi i aleje parkowe
- Stawy i rowy
- Mostki
- Plot druciany
- Łąki
- Granice sekcji
- Trasa zwiedzania Arboretum
- 34 26 • Ważniejsze drzewa i krzewy

J e z i o r o K o r n i c k i e

VIII - 13 / 62.

